

Л.О.Рощина

УГКЦ КАНАДИ Й УКРАЇНИ: ХАРАКТЕР ЗВ'ЯЗКІВ ТА РЕАЛІЇ ВЗАЄМОДІЇ

Українська греко-католицька церква впродовж ХХст. була осередком національного та культурного життя Західної України. Українська греко-католицька церква в Канаді завдячує своєму виникненню переселенцям з Західної України, перша хвиля еміграції яких відбулась наприкінці ХІХст. Впродовж ХХст. між УГКЦ Канади та України здійснювались міцні зв'язки: релігійні, культурні, економічні. Якщо на початку ХХст. значну поміч в розбудові греко-католицької церкви в Канаді надавала Українська католицька церква, то в кінці ХХст., навпаки, саме канадська діаспора залучилась до процесів легалізації та відновлення діяльності українських греко-католиків, подальшому розвитку цієї конфесії в період незалежності України.

У зв'язку з процесами релігійного та духовного відродження українського суспільства зростає науковий інтерес до проблеми розвитку УГКЦ в Канаді та в Україні, питань їх відносин і взаємодії. В цій площині проблема характеру взаємозв'язків та тенденцій розвитку Української греко-католицької церкви в Україні та Канаді як один з факторів духовного розвитку України у ХХст. є актуальною і важливою для вивчення.

Окреслена авторкою проблема є досить новою, яка ще не знайшла необхідного відображення в науковій літературі. Проте у деяких дослідженнях релігієзнавчого, теологічного та соціологічного спрямування ми зустрічаємо перші спроби вивчення проблем, безпосередньо або тісно пов'язаних із темою роботи. Зокрема, П. Божик в своїй праці "Церква українців в Канаді: до історії українського церковного життя в Британській Канаді, за час від 1890 - 1927" характеризує розбудову греко-католицької церкви в Канаді, аналізує проблеми, що виникали з духовним душпастирством серед українських поселенців, розкриває характер впливу

римо-католиків на емігрантів [1]. Праця С. Савчука та Ю. Мулика присвячена дослідженню історії УГКЦ в Канаді у період відродження ідеї існування українських греко-православних церков в цій країні [2]. Дослідження цікаве для нас тим, що містить чимало персоналій першого десятиріччя становлення та розвитку греко-католицької церкви в Канаді, характеризує зв'язки Галицької митрополії з канадськими українцями. Проте процес розвитку ГКЦ Канади у 20-х – 80-х роках ХХст. авторами не вивчається. А.Фігус-Ралько в праці “Українська Канада” аналізує напрямки гуманітарної допомоги канадських греко-католиків УГКЦ в 90-ті роки ХХст [3]. При вивченні зв'язків українських та канадських греко-католиків в період незалежності України використано праці церковних діячів, які висвітлювали окремі аспекти даного питання [4-6]. В цілому слід зазначити, що кількість праць з цієї проблеми досить обмежена і представлена, в основному, церковною періодикою, що обумовлює необхідність подальшого дослідження. Метою авторки статті є аналіз взаємозв'язків та взаємодії української греко-католицької церкви України та Канади в кінці ХІХ – на початку ХХІ ст.

Українська греко-католицька церква Канади своїм започаткуванням зобов'язана переселенцям із західноукраїнських земель, переважно селянам. Наприкінці ХІХст. терен Західної України входив до складу Австро-Угорської імперії. Більша частина земель в Галичині, Буковині та Закарпатті належала великим землевласникам, в той час як основа маса селянства страждала від малоземелля та безземелля. Ситуацію ускладнював демографічний вибух, який охопив у др. пол. ХІХст. всю Україну, в тому числі й Західну. З 1857 до кінця ХІХст. населення західноукраїнських земель збільшилось з 3,9 млн. чоловік до 6,4 млн., серед яких етнічні українці склали 2,6 млн. [7, 29]. Головною причиною переселення було прагнення українського селянства позбутись земельного голоду та інших форм соціального тиску.

Західні українці прямували на захід, до Нового Світу, де їм довелося зіткнутися не лише із незнайомою землею, а й із незвичними для них

політичними, соціально-економічними та культурними явищами. В період з 1896р. по 1914р. до Канади прибуло приблизно 200 тисяч українців [8, 65]. Всього ж існувало три хвилі інтенсивної еміграції українців до Канади, що були викликані різними історичними обставинами.

Слід зазначити, що більшість переселенців склали греко-католики. Через складні умови життя на нових місцях справа церковна стояла на другому плані; проте трохи обжившись, проблема власної церкви стала для переселенців вкрай актуальною. В першу чергу виникли проблеми чисто релігійні і обрядові, відчувався брак священників, необхідно було організувати церковні громади, побудувати церкви і упорядкувати цвинтарі. Тому вже з першою хвилею еміграції гостро постає церковне питання.

В кінці ХІХст., через брак власних священнослужителів, в релігійних справах обслуговували українців різні протестантські священники. Проте дуже скоро українці відчули відсутність у них рідної духовності [1, 185]. Місцеве римо-католицьке духовенство, що складалося переважно з франко-канадців, робило спроби підкорити новоприбулих своїй юрисдикції. Проте українське населення на цю спробу відповіло відмовою. Аби розв'язати цю дилему, французьким та бельгійським священникам, що визнавали греко-католицьку обрядовість, було доручено працювати серед іммігрантів. Однак ці тимчасові заходи не могли забезпечити українським переселенцям належного духовного керівництва та замінити церковну організацію [6, 27].

Українці неодноразово зверталися до церковної влади Галичини, передусім митрополита Галицького та архієпископа Львівського Андрея Шептицького, щоб вів надіслав своїх священників. Необхідність забезпечити українських поселенців у Канаді священнослужителями поставила Галицьку митрополію в складне становище. Головна проблема полягала в тому, що поселенці підлягали місцевому латинському єпископові; митрополит А.Шептицький не мав права на власну руку відряджати в Канаду священників з Галичини. Прислати їх мала право тільки Конгрегація Прав Віровчення (далі – КПВ). Митрополит міг відібрати в Галичині кандидатів на душепастирство, але і вони мали бути апробовані Конгрегацією. Ця ж КПВ, зі

свого боку, могла апробувати тільки галицьких священників для Канади, які відповідали вимогам латинської ієрархії, а саме: присилати тільки священників-монахів з ордену Василіан, винятково можна було і світських, але не одружених [8, 231]. Лише в 1901 р. митрополит Андрей Шептицький направив до Канади трьох постійних українських священників з ордену Василіан, які розпочали служіння у місцевості Майдер, неподалік від Едмонту. У 1902 році прибули черниці-Служебниці й кілька місіонерів Редемптористів.

Канадські українці започатковують процес розбудови церков. Так, у 1900р. п'ятдесят греко-католицьких родин Вінніпегу купили землю і побудували на ній церкву в честь св. о. Миколая. В 1907р. церкву розбудовано до розміру, що могла помістити 400 чоловік і перейменовано в честь св. Володимира і Ольги. У 1910р. митрополит приїжджає до Канади на Євхаристійний конгрес у Монреалі. Ця перша поїздка Шептицького за кордон мала й іншу мету – краще придивитись до життя переселенців та з'ясувати їх потреби. На конгресі він виступив зі “Зверненням до канадського єпископату в українській справі”, написаного двома мовами. Вже в 1911р., за проханням Андрея Шептицького, для канадійських українців було призначено єпископа Микиту Будку. Вирішуючи проблему юрисдикції громад та церковного майна, єпископ Н. Будка починає легалізувати основні організаційні форми церковно-адміністративного сектора греко-католицької церкви в Канаді. Усі парафії та очолену їм єпископську корпорацію він зареєстрував у 1913р. На митрополію були записані парафіяльні церкви з майном, будинки церковних шкіл. Громади, що бажали належити до УГКЦ, повинні була підписати статут, що регулюював майнові питання між парафіями [10, 2].

У 1914 році в Йорктоні, Саскачевані відбувся перший Собор українського католицького священства, на якому схвалено були окремі “Правди Руської греко-католицької церкви в Канаді”, що нормувала місійну працю. На протязі років головна увага українського духовенства була спрямована на організацію шкіл, бурс та інститутів. Є. Будка намагався

цілковито підпорядкувати виховну ділянку церкви, але тут зустрів супротив світської інтелігенції, зокрема учителів. Суперечка за інститут ім. П. Могили в Саскатуні довела до того, що відбувся розкол, частина вірних відійшла від церкви і заснувала у 1918 році “Українську греко-православну церкву Канади” [2, 100]. У 1928р., завдяки клопотанням о. Жана та д-р Бачинського, посланих Шептицьким до Канади, там було засновано перший в країні чарнечий орден Студитів.

Зв'язки УГКЦ Канади та України тривали впродовж першої половини ХХст., до ліквідації УГКЦ України “Об'єднавчим собором” 1946р. Крім того, “залізний занавіс” не давав можливості вільної взаємодії церков. Українська греко-католицька церква в Канаді впродовж 1930-х – 1980-х років значно збільшилась структурно. Якщо в 1930-х роках УГКЦ Канади нараховувала 280 парафій, об'єднаних в три єпархії, то на кінець 1980-х років в ній налічувалось 5 єпархій: митрополіча Вінніпезька, Едмонтонська, Торонтоська, Саскатунська, Нью-Вестмінтерська. Керує ними митрополіча архієпархія Української греко-католицької церкви. В Монреалі функціонує філія Українського католицького університету, в інших містах – 4 духовні семінарії [11, 324]. УГКЦ в Канаді активно підтримує духовний, національний та культурний розвиток українських емігрантів. Друкуються газети та журнали на українській мові, діє мережа “рідних” шкіл, ведуться трансляції по радіо та телебаченню в межах компактного проживання українців. В п'яти канадських провінціях українська мова викладається як окрема дисципліна в середніх школах. Українознавство є предметом вивчення в дванадцяти канадських університетах. Головними центрами українознавства є Оттавський університет, який видає журнал “Студії україністики”; університет в Торонто з кафедрою українознавства; Едмондський університет з кафедрою українського фольклору, етнографії та культури; Вінніпегський і Саскачеванський університети. Активну наукову діяльність в галузі українознавства проводять Наукове товариство імені Шевченка і Українська вільна академія наук [12, 268].

Таким чином, українська греко-католицька церква в Канаді виникла в середі українських переселенців через необхідність мати власну рідну церкву. Велику допомогу в становленні УГКЦ в Канаді надали українські греко-католики Галичини. Безпосередню участь в становленні і розвитку канадійської УГКЦ приймав митрополит Галицький та архієпископ Львівський Андрей Шептицький. Саме завдяки його допомозі українці Канади отримали власних священнослужителів, матеріальну допомогу у будівництві церков тощо. Зв'язки УГКЦ Канади та України тривали впродовж першої половини ХХст., до ліквідації УГКЦ України “Об’єднавчим собором” 1946р.

З проголошенням незалежності України активізуються зв'язки між греко-католицькими церквами Канади та України. Українська греко-католицька церква Канади надає УГКЦ значну фінансову допомогу, організує збори коштів серед віруючих для будівництва храмів в Україні. В 1990-ті роки ХХст. в Канаді започатковано діяльність благодійних товариств, які збирали та перераховували кошти, висилали в східну та західну Україну гуманітарну допомогу у вигляді “посилок”. Значну допомогу Українській греко-католицькій церкві надає організація “Допомога Україні”, яка діє з 1990року. В перший рік своєї діяльності (1991р.) комітетом було передано більше 300 посилок-передач. Вже в наступному році кількість посилок-передач збільшилась до 400 штук. Адресати, на які пересилались посилки, були у всіх областях України. З них 58% відправлялася в Західну Україну, а 42%у – Східну. Комітет мав безпосередній контакт з 6-ма сиротинцями, 4-ма будинками для людей похилого віку. За період 1991- 2002 р., надіслано понад 3000 посилок, загальною вагою 60000 кг. [3, 233]. Крім того, активна гуманітарна допомога надається канадським Червоним хрестом. На 2005р. сума цієї допомоги складала коло 14млн. доларів.

Саме з досвіду канадської церкви в Україні залучають до духовної освіти жінок як катехитів та активних громадських діячів. Жінкам відведено не тільки катехитичну функцію в церкві, а й соціальну. З допомогою Канади відроджуються чернечі чини, йде їх розбудова, зокрема Сестер Службниць,

Редемптористів, О.О. Василіан тощо. З Канади їдуть на українську землю для постійного служіння та розбудови чину сестри Служебниці [13, с. 43].

Канадська ГКЦ надала значну допомогу УГКЦ церковною літературою, а також допомагала у відкритті греко-католицьких видавництв в Україні: “Свічадо”, “Видавництво О.О. Василіан” тощо. Друкуються Біблії, катехитична література, започатковано видання дитячих журналів “Дзіночок”, “Зернятко”, “Сто талантів”. Крім дитячих, відкрито часописи, які на перших порах існування отримували значну підтримку церквою з Канади. Зокрема, це журнал “Слово...”, який видавався в Дрогобицькій семінарії. З 1996 року надається фінансова допомога о. Мітрата В. Божика монастирю монахів Студійського Уставу – видавничий відділ “Свічадо” – для друкування багатотиражної партії молитовників [14, 134].

Канадські українці беруть активну участь у становленні богословської освіти УГКЦ. Це простежується не тільки в наданні фінансової допомоги. Через брак кваліфікованих педагогів у перші роки незалежності України чимало канадських викладачів приїздили до Західної України для викладання окремих дисциплін у греко-католицьких семінаріях та Львівській Богословській академії. Між духовними освітніми установами Канади та України відбуваються тісні зв'язки, обмін студентами. Значну допомогу в розбудові мережі греко-католицьких духовних освітніх установ надають вищі навчальні заклади УГКЦ Канади. Велику увагу Українська греко-католицька церква приділяє катехизації населення та вихованню молоді. Виникають та активно функціонують молодіжні організації, літні молодіжні табори. Значне місце в цих процесах також належить Канадській греко-католицькій церкві [4, с.78].

Співпраця УГКЦ з КГКЦ активно простежується в благодійній діяльності. З 1991р. офіційною благодійною організацією Української греко-католицької церкви в Україні є “Карітас” – організація, яка допомагає дітям-сиротам та дітям, батьки яких позбавлені прав на виховання дітей. На сьогодні “Карітас” України є повноправним членом “Карітас Інтернаціоналіс” та “Карітас Європа”. Мережа дитячих будинків під егідою

цієї організації активно діє в нашій країні, особливо на теренах західної України [5, с. 135].

Українська греко-католицька церква в Канаді активно підтримує надання УГКЦ статусу патріархії. З цією метою в Канаді діють комітети на підтримку патріархії: Українська молодь Канади, Братство українців католиків, Ліга українських католицьких жінок Канади [15, с. 289].

Отже, сучасні зв'язки двох греко-католицьких церков багатопланові. Перспективи розвитку цих стосунків автор бачить у подальшій співпраці ГКЦ Канади та України в освітній, культурній та духовній площинах. Необхідно налагодити постійний обмін студентами духовних освітніх установ, проводити спільні наукові конференції та засідання круглого столу не лише з богословських проблем, а й в інших площинах. Обмін досвідом буде корисним при вирішенні соціальних негараздів, таких, як наркоманія, ВІЛ – СНІД, зростання дитячої безпритульності та сирітства в Україні тощо. Греко-католицькою церквою в Канаді розроблено та активно втілюється в життя механізми впливу на ці процеси, цей досвід корисно було б перейняти греко-католикам України. Плідними будуть спільні дії церков обох країн щодо надання Українській греко-католицькій церкві статусу патріархії.

Література

1. Божик П. Церква українців в Канаді: до історії українського церковного життя в Британській Канаді, за час від 1890 - 1927.– Львів: Свічадо, 2011. – 208 с.
2. Савчук С., Мулик Ю. Історія Української Греко-православної Церкви в Канаді. Т.2. Період відродження ідеї існування українських греко-православних церков в Канаді. – Вінніпег: Еллезія, 2008. – 784 с.
3. Фігус-Ралько А. Українська Канада. – Виннепенг, 2001. – 279 с.
4. Столокос Н.Г. Конфесійно-етнічні трансформації в Україні. – Рівне: Колос, 2012.– 189 с.
5. о. Кость П. Історія української церкви. – Львів: вид-во О.О. Василіан, 2002. – 158 с.
6. Borowuk M. Centel of the Ukrainian settlement in Canada (1891-1991). – Monreal-Ottawa, 1991. – 197 p.
7. Муромцева Ю.І. Демографія. – К.: Кондор, 2006. – 298 с.
8. Українські канадці в історичних зв'язках з землею батьків: до 100-річчя перших українців. Збірник. – К.: Дніпро, 1990. – 230 с.

9. Мартирологія українських церков у чотирьох томах. Том II. Українська католицька церква. Документи, матеріали. Християнський самовидав України // За ред. О. Зінкевича, Т. Лонгіна. – Торонто, 1985. – 839 с.
10. Статут Руської греко-католицької церкви в Канаді. – Вінніпег, 1913.– 45 с.
11. Павлов С., Мезенцев К., Любівцева О. Географія релігій. – К., 2003.– С. 323 - 325.
12. Західноканадський збірник. Ч. III. / За ред. Я. Славутича. – Едмонт, 2008. –384с.
13. Українська греко-католицька церква / За ред. Я.Грицака. – К.: Знання, 2004.– 123с.
14. Українські канадці в історичних зв'язках з землею батьків / За ред. В. Божика. – Львів: Свічадо, 1994. – 278 с.
15. Начерк історії Ліги Українських Католицьких жінок Канади Торонтської єпархії / За ред. Я. Винницької. – Торонто, 2001. – 375 с.

АНОТАЦІЯ

Рощина Л.О.

УГКЦ Канади та України: характер зв'язків та реалії взаємодії

У статті проаналізовано характер взаємодії української та канадської греко-католицьких церков з моменту виникнення Канадської ГКЦ у кінці ХІХст. до сьогодення. Доведено, що між греко-католицькими церквами України та Канади відбувались міцні стосунки, засновані на засадах духовної єдності, взаємодопомоги та культурного обміну.

Ключові слова: УГКЦ, структурна розбудова, взаємодопомога, духовна єдність.

SUMMARY

ROSHCHYNA L.O.

Ukrainian Greek Catholic Church of Canada and Ukraine: nature of relationships and interaction realities

The nature of the interaction of the Ukrainian and Canadian Greek Catholic Churches since the beginning of the Canadian GCC at the end of XIX century to the present has been analyzed in the given paper. It is proved that a tight relationship based on the principles of spiritual unity, mutual assistance and cultural exchange took place between the Greek Catholic Churches of Ukraine and Canada.

Keywords: UGCC, structural development, mutual assistance, spiritual unity